

نگاهی به مجموعه شعر «کمابیش خالی تر» با ترجمه سلام ریاضی و فرخ قدسی؛

اشعاری که می توان از نو سرود

الهام بهروزی: مجموعه شعر «کمابیش خالی تر»، سروده آندره آس آ. گئورگالیدس، با ترجمه‌ی سلام ریاضی و فرخ قدسی، به همت انتشارات «پاتیزه»، به تازگی منتشر شده است تا افق روشنی را پیش روی مخاطبان شعرهای فلسفی بگشاید. همان‌گونه که از عنوان این اثر برمی آید، فهم و شناخت جهان شعری این مجموعه از عهده‌ی هر مخاطبی بر نمی آید، مگر مخاطبی که آگاه به مباحث و نظریات فلسفی، آن‌هم آرا و نظریات فیلسوفی به نام «لودویگ ویتگنشتاین» باشد. به گزارش ایبنا، این فیلسوف اتریشی، تنها فیلسوفی است که آرا و نظریاتش بر محوریت «زبان» استوار است. او که یکی از بنیانگذاران «فلسفه‌ی تحلیلی» است، در طول حیات خود دو نظریه را مطرح کرده است؛ نظریه‌ی نخست او «نظریه‌ی تصویری زبان» نام داشت که البته ویتگنشتاین بعدها این نظریه را اصلاح و نظریه‌ی دوم خود را با عنوان «زبان، بنیاد جهان» مطرح کرد. او، در این زمان، معتقد بود «زبان یک ابزار است که برای فهم معنای آن باید به کاربرد آن در زندگی مردم توجه کنیم». با این اوصاف، این مهم حاصل نمی‌شود، مگر با «سکوت» که به کمک آن در جریان پرشتاب زندگی می‌توان به عمق معانی زبان دست یافت.

بدیهی است برای کشف و شهود مبانی و مسائل فلسفی ویتگنشتاین، غور در آثار او امری لازم و ضروری است؛ چراکه فلسفه او پیچیدگی ویژه‌ای دارد و درک و فهم آن گشت‌وگذاری عمیق و طولانی می‌طلبد. در

این میان، آندره آس آ. گئورگالیدس، با سرایش مجموعه شعری بر اساس «نظریه‌ی تصویری زبان» ویتگنشتاین، کوشیده تا توجه مخاطب را به این امر معطوف کند که زبان نه تنها زاینده‌ی تصاویر است، بلکه می‌تواند آغازگر بازی‌های متفاوتی برای الگوسازی از نیات باشد؛ آن‌چنانکه مخاطب خود می‌تواند اشعار این مجموعه را با طرحی نو بازبیسراید.

آندره آس آ. گئورگالیدس در این باره در مقدمه‌ی مجموعه شعر «کمابیش خالی‌تر» می‌گوید: «این کتاب شامل کلماتی ویژه است که در حکم ابیاتی واحد فراهم نیامده‌اند تا ادعای کشف حقیقتی را داشته باشند. در نتیجه، این ضدابیات نه فهم را مطالبه می‌کند و نه در ضیافت معنا داعیه‌ی خواننده‌نوازی دارد؛ فقط اگر خواننده این ویژگی پدیدار را بپذیرد، می‌تواند شک کند که چگونه این ابیات می‌توانند بدون ندامت از آن جنگل بی‌زمانی بگریزند که سایه‌های محو در آن سکنا دارند. این کتاب ممکن است خواننده را ترغیب کند تا اشعار را با برداشت خود از نو بسراید؛ آن‌چه شاعر خود اذعان دارد قادر به آن نبوده؛ از این رو، هر ضدبیت می‌تواند در حکم صاعقه‌ای باشد تا خواننده آن شعری را تصویر کند که در پناه سایه‌های ابیات کتاب پنهان است. با این وصف، شاعر با درک ویژه‌ای از ماهیت زبان، خواننده را تشویق می‌کند تا از طریق فراسکوت؛ یعنی سکوتی که راه به سکوت عمیق‌تر می‌برد، برگرد چیزهای اطراف خود ژرفایی بیافریند.

این کتاب ارتباط مستقیمی با «نظریه‌ی تصویری زبان» ویتگنشتاین دارد که در رساله‌ی فلسفی منطقی او مطرح شده است. براساس این نظریه، زبان هرگز وضوح حقیقی معنا را منتقل نمی‌کند. با این شرح، فقط گاهی می‌توان حسی را از رهگذر زبان در مورد چیزها به دست آورد؛ زبان امکانات ضروری آفرینش آن حس را با گریز از سایه‌های مبهم «بودن»، در اختیارمان می‌گذارد.

مکت می‌کنم کمی؛ در بیرون سکوت، تا ساکت‌تر باشم.»

آندره آس. آ. گئورگالیدس، شاعر یونانی تحصیل کرده‌ی علوم آموزشی، تاریخ و باستان‌شناسی و فلسفه در دانشگاه قبرس با تحصیلات تکمیلی فلسفه از دانشگاه پانتئون-سُربن یک است. او دکترای خود را در فلسفه از دانشگاه ساسکس (انگلستان) دریافت کرده است.

این شاعر تاکنون مجموعه شعرهای متعددی مانند:

Half-lines Running Contrary (۱۹۹۸)، Frozen Void ۵۱۶ at (۲۰۰۱)،
Locked Seas (۲۰۰۳)، When the Piano Sinks (۲۰۰۴)، Colours
across Colours (۲۰۰۷)، The Piano Abated (cd) (۲۰۱۱)

منتشر کرده است. مجموعه اشعار گئورگالیدس به شانزده زبان ترجمه شده است. او «رساله‌ی منطقی-فلسفی» را به زبان یونانی برگردانده که انتشارات «ایامبُس» آن را در سال ۲۰۱۶ به چاپ رساند و انتشارات «اسکالرز کمبریج» در سال ۲۰۱۸ تک‌پژوهش او را از نظریه تا عرفان: ابهام مفهوم «ابژه» در رساله‌ی ویتگنشتاین، منتشر کرده است.

سلام ریاضی که به همراه فرخ قدسی برای نخستین بار مجموعه شعر تأمل‌برانگیز و فلسفی کمابیش خالی‌تر این شاعر یونانی را به زبان فارسی برگردانده است، در معرفی بیشتر این اثر می‌گوید: «این مجموعه شعر در بردارنده ۷۶ شعر فلسفی آندره آس. آ. گئورگالیدس است. این اشعار از این منظر فلسفی هستند که به ماهیت زبان می‌پردازند. کمابیش خالی‌تر مجموعه‌ای سخت‌خوان و پیچیده است که در عین این‌که اشعارش کوتاه است، اما معانی بسیاری را در تخیل مخاطب می‌آفریند و ذهن او را برای رسیدن به کنه مطلب درگیر می‌کند.»

طبیعتاً با درآمیختگی شعر و فلسفه، جهانی ادبی ترسیم می‌شود مبتنی بر اندیشه‌های فلسفی که افزون بر خلق تصاویری رازآلود و تودرتو، معانی پیچیده و شگفت‌انگیزی نیز پیش روی مخاطب می‌گذارد؛ مانند این سروده‌ی کوتاه گئورگالیدس:

«رود سن صیانت می‌کنم از صداهای شب‌گون
گیتاری بسیار سفر کرده—

قطار پشت به باد دور می‌شود—

چگونه می‌توانم من این آه را شمرده ادا کنم؟» (کما بیش خالی تر: ۸۳)

شاعر در این مجموعه با ایجاد پارادوکس‌های آگاهانه و فلسفی، مخاطب را به تعمق، زندگی در لحظه، تدقیق در جزئیات و کشف علت پدیده‌ها وامی‌دارد و همچنین با دلالت بر سکوت مخاطب را با زبان، معانی بدیع و تصاویری روبه‌رو می‌کند که با دیدن یک واژه یا یک اصطلاح در ذهن نقش می‌گیرد:

«طیفی از سایه‌های خموش

و پژواک رنگ» (همان: ۴۳)

گئورگالی‌دس در این مجموعه شعر، مانند ویتگنشتاین، با نشانه‌گذاری در ابیات تلاش کرده تا فقط زبان را توصیف کند؛ نه تبیین آن را! ویتگنشتاین در تحقیقات فلسفی می‌گوید: «دستور زبان نمی‌گوید زبان چگونه باید ساخته شده باشد تا غرضش را برآورده کند، تا فلان‌طور و بهمان‌طور بر انسان‌ها تأثیر بگذارد؛ کاربرد نشانه‌ها را فقط توصیف می‌کند و به هیچ شیوه‌ای آن را تبیین نمی‌کند.»

کما بیش خالی‌تر با شیوه‌ای ساختارشکنانه و با تمرکز بر سکوت و موسیقی، تصاویر خلاقه و بدیعی را می‌آفریند که نمی‌توان به راحتی آنها را در دنیای واقع ترسیم کرد؛ ولی در پس این توصیفات و تصاویر، به مخاطب جهانی ارائه می‌شود که معانی ژرفی را در خود جای داده؛ اما این معانی صرفاً برای مخاطبانی عینیت می‌یابند که در وادی رساله‌ی منطقی-فلسفی ویتگنشتاین غوررسی کرده باشند. این اثر شاید متفاوت‌ترین مجموعه شعری

است که در سال‌های اخیر به زبان فارسی برگردانده شده است. مترجمان مجموعه شعر کمابیش خالی‌تر این اثر را از ترجمه‌ی انگلیسی به زبان فارسی برگردانده‌اند که به‌منظور ارتقای سطح ترجمه با نسخه فرانسوی آن نیز برابرخوانی کرده‌اند. این مجموعه شعر به زبان‌هایی آلمانی و ایتالیایی نیز ترجمه شده است.

در باب معرفی مترجمان این اثر می‌خوانیم که سلام ریاضی، موسیقی درمانگر، آهنگساز و شاعر و دانش‌آموخته‌ی دانشکده‌ی علوم درمانی دانشگاه هایدل‌برگ، دانشکده‌ی موسیقی دانشگاه هنر تهران و دانشکده‌ی زبان و ادبیات دانشگاه آزاد تهران است؛ او معرف «مدل تداوم یادآوری»؛ یک مدل پیشگیری موسیقی‌درمانی برای تحلیل حافظه است. او آلبوم‌های از بوشهر (با حبیب مفتاح) (۲۰۱۷) و بین صفر (با فارس اسحاق) (۲۰۱۵) را منتشر کرده است؛ هم‌چنین فعالیت در زمینه‌ی شعر را از سال ۱۳۷۶ با چاپ در مطبوعات سراسری و محلی ایران آغاز کرد که ترجمه‌ی بخشی از آن شعرها، به زبان آلمانی، آماده چاپ است. او دبیری هیأت تحریریه‌ی ماهنامه‌ی گزارش موسیقی و نگارش مطالب تخصصی را در کارنامه‌ی خود دارد.

فرخ قدسی، دیگر مترجم این اثر، نیز دانش‌آموخته‌ی دانشکده‌ی مهندسی بروکسل است و در استرازبورگ، ایران‌شناسی را تا مقطع کارشناسی ارشد تحصیل کرده است. ترجمه‌ی کتاب پروست به قلم بکت که نقدی است بر در جست‌وجوی زمان از دست‌رفته، از او به چاپ رسیده است. از ویژگی‌های ظاهری نسخه فارسی کمابیش خالی‌تر می‌توان به طرح جلد و ویرایش حرفه‌ای آن اشاره کرد

منبع: خبرگزاری کتاب ایران - تابستان ۱۴۰۰